

LUNDS UNIVERSITET
Centrum för Teologi och Religionsvetenskap
MRS201, B-uppsats
VT 2007

“THE LOVE THAT DARE NOT SPEAK ITS NAME”

–

Om sexuell läggning och flyktingskap

Författare: Eleonora Christensen
Handledare: Carin Laurin

Abstract

The purpose of this composition was to examine which international and Swedish laws exist to govern the protection of asylum seekers claiming persecution on the grounds of sexual orientation. Additionally I wanted to look at what the need for such a right to refuge would be based upon, i.e. why asylum seekers ought to be granted such protection. In order to fulfil my objectives I based my material on international and Swedish laws, comparing these to studies of what negative impact growing up and living as homosexual in an oppressed environment can have on the individual, psychologically and socially. To highlight and exemplify my material I used Iran as a case-study to reflect my facts upon. I found that there has been, and still seems to be a lack of interest in and commitment to the persecution of homosexuals around the world. International laws don't seem to be enough and the changes that have taken place are too recent to seem to have made a difference for the protection of homosexuals in the asylum-process, both internationally and in Sweden. My conclusion is that there ought to be a stronger effort made to change the situation for homosexuals in oppressed states and to do this partially through more effective refugee-laws, making it easier for homosexuals to apply for and be granted status as refugees.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	1
1. INLEDNING.....	2
1.1 PROBLEMFÖRMULERING.....	2
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	3
1.2.1 Syfte	3
1.3 METOD OCH URVAL.....	3
1.3.1 Begreppsformulering	4
1.3.2 Litteratur & Källkritik	6
1.3.3 Avgränsningar	6
1.4 FORTSATT FRAMSTÄLLNING.....	7
2. AVHANDLING	9
2.1 OM SEXUALITET	9
2.1.1 Bakgrund	9
2.1.2 Hemlighållande	11
2.1.3 Att komma ut.....	12
2.2 RÄTTEN TILL SEXUALITET: ICKE-DISKRIMINERING OCH FLYKTINGSKAP ENLIGT INTERNATIONELLA LAGAR	14
2.2.1 Bakgrund	14
2.2.2 Diskriminering.....	15
2.2.3 Flyktingskap	16
2.2.4 Tortyr.....	17
2.3 RÄTTEN TILL SEXUALITET: ICKE-DISKRIMINERING OCH FLYKTINGSKAP ENLIGT SVENSK LAG.....	18
2.3.1 Bakgrund	18
2.3.2 Diskriminering.....	18
2.3.3 Flyktingskap	20
2.3.4 Tillhörighet till en viss samhällsgrupp	22
2.3.5 Tortyr.....	23
2.3.6 Varför flyktingstatus?	23
2.4 OM IRAN	25
2.4.1 Bakgrund	25
2.4.2 Lagstiftning.....	26
2.4.3 Iran och mänskliga rättigheter	27
2.4.4 Iran och homosexualitet	28
2.5 SVERIGE OCH IRAN.....	31
2.5.1 Ratificering av lagar.....	31
2.5.2 Flykting sur-place.....	31
3. ANALYS	32
4. AVSLUTNING	35
4.1 SLUTDISKUSSION.....	35
5. KÄLLFÖRTECKNING	

Förord

Jag skulle vilja tacka min handledare Carin Laurin för underhållande och utvecklande handledning under uppsatsens gång. Det betydde mycket för mig att få ventilera sådant som kanske inte alltid var relevant i relation till uppsatsen, men som bidrog till att inspirera mig att skriva. Ett tack också till övriga lärare i Männliga Rättigheter i Lund som bidragit med kunskap och engagemang under kursens gång.

Jag vill rikta ett speciellt tack till Monica Benitez och Mikaela Hagan, genom vars vänskap jag utvecklats som människa och som var och en på sitt sätt har bidragit till att jag ens ville anstränga mig för att skriva och avsluta denna uppsats.

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering

Homosexualitet är olagligt i cirka 80 länder i världen (2004). Dödsstraff för homosexualitet finns instiftat i lag i Iran, Mauritius, Saudiarabien, Afghanistan, Sudan, Pakistan, Yemen, m.fl. Livstids fängelsestraff enligt lag finns i bl.a. Uganda, Guyana, Indien, Singapore. Det är inte alltid så att lagen strikt upprätthålls, men dess förekomst torde skapa genuin fruktan hos utsatta individer och rättfärdiga förtryck och förföljelse. (Baird, 2004). Stundtals kan homosexuella också straffas genom annan lagstiftning som t.ex. osedligt leverne, lösaktighet eller brott mot religionen. (SOU 2004:31).

När diskriminering och förtryck förekommer lämnas det oftast obesträtt med ursäkten att det tillhör kulturen, religionen eller statens suveränitet. Det behöver inte innebära att homosexuella är fria från förtryck bara för att lagen inte förbjuder homosexualitet. Förtryck kan förekomma inom offentliga myndigheter som polisen eller inom institutioner som skola och kyrka, genom okunskap och konventionella attityder. (Baird, 2004; Owens, 1998).

Att komma ut (att öppet erkänna sin sexualitet) är oftast en process som kräver tid, mognad och mod. Många hinder, på det personliga planet, i omgivningens synsätt, i kulturella eller religiösa attityder, kan förekomma för den individ som öppet önskar uttrycka sin sexualitet. Även ekonomiska hinder kan förekomma, i fattiga länder där en mer oberoende livsstil är utesluten. (Baird, 2004). Homosexuella män kan komma att misshandlas för att homosexualiteten ska bankas ur dem. Att komma ut kan kosta individer deras jobb, deras familj, deras status och i värsta fall deras liv. (ibid.). Förenta Nationernas allmänna deklaration hävdar att alla människor har lika rätt och lika värde, men många homosexuella lever i ständigt förtryck och tvingas dölja sin rätta identitet av rädsla för utpekning, hån och förföljelse.

1994 ansökte en iransk man om asyl i Sverige och angav att han i hemlandet riskerade förföljelse för sin homosexualitet. Ansökan avslogs med motiveringen att mannen inte kunnat bevisa att hans sexuella läggning var känd för myndigheterna och att det därför inte förelåg någon risk för förföljelse. Efter en ny ansökan under 1996 uppgavs att först när en individ "öppet manifesterar" sin sexuella läggning kan en person riskera förföljelse och därför saknades underlag att bevilja uppehållstillstånd enbart på grund av homosexualitet. (SOU 2004:31).

Mannen fick slutligen uppehållstillstånd efter den uppmärksamhet hans situation ansågs ha väckt i hemlandet. Ett par iranska män i liknande situationer har senare fått stanna som flyktingar till följd av politiska åsikter istället för på grund av sexuell läggning. (ibid.). Detta fick mig att undra över den svenska flyktingpolitiken och attityden till att begreppet sexuell läggning anges som grund till flyktingstatus.

1.2 Syfte och frågeställning

Min inledande intention var att undersöka och möjligen påvisa vilken okunskap och vilka attityder som styr handläggningen av ovan ärenden, men under arbetets gång fann jag att det ganska nyligen har förekommit en del ändringar inom den svenska lagen. Mitt intresse skiftade och jag intresserade mig för att göra en mer allmän kartläggning av vilket uttalat skydd som egentligen finns för asylsökande som uppger sexuell läggning som grund för förföljelse. Jag undrade också över vilka behov som skulle kunna ge dem rätt till ett sådant skydd.

Jag kom att använda mig av Iran som fallstudie, som referens och som komplement till den svenska och internationella lagstiftningen, eftersom mitt inledande intresse utgick från de iranska männens asylansökan.

1.2.1 Syfte

Således är mitt syfte att undersöka vilken möjlighet det finns för individer som uppger förföljelse på grund av sexuell läggning att bli betraktade som flyktingar enligt internationella konventioner och svensk lag och vilka behov som skulle kunna berättiga ett skydd för homosexuella genom dessa lagar.

Med ovan syfte vill jag belysa följande frågor:

- hur situationen ser ut för homosexuella som lever i homofientlig miljö
- vilken lagstadgad skyldighet Sverige har att ta emot asylsökande och erkänna flyktingskap på grund av sexuell läggning.
- hur situationen i Iran ser ut för homosexuella

1.3 Metod och urval

Jag har utgått från en kvalitativ metod där jag samlat in material inom tre olika problemområden som rör samma ämne och sedan sammanställt detta under olika huvudavsnitt. Vidare förklaring av de olika avsnitten följer under rubriken Fortsatt framställning

Arbetet kan upplevas som något splittrat i det att det tar upp så olika aspekter av ett ämne, men jag valde att utgå från detta tillvägagångssätt och att belysa dessa aspekter för att kunna ge en helhetsbild av situationen. Uppsatsen är också längre än vad riktlinjerna föreskriver, men här gjorde jag bedömningen att de olika avsnitten skulle förlora viktig innebörd i relation till varandra om jag begränsade mitt material för mycket.

När det gäller lagar har jag fokuserat på området diskriminering jämte flyktingskap dels för att påvisa den utsatta situationen för homosexuella och att det krävs lagar för att förbättra samhällsförhållandena för denna grupp, och dels för att föra fram individens rätt till sin sexualitet.

1.3.1 Begreppsformulering

Sexuell orientering

Knutagård & Nidsjö beskriver sexuell orientering som de begrepp – hetero/bi/homosexualitet – som uppstår då individen medvetet använder sig av dessa för att definiera sig själv. Definitionen behöver inte innebära att det har förekommit några praktiska erfarenheter utan blir antagen genom egna känslor, som attraktion och längtan. (Knutagård & Nidsjö, 2004). Homosexualitet som begrepp i sig verkar dock komplicerat att definiera. Begreppet kan enligt Bo G. Carlsson delas in i tre kategorier: sexuella preferenser; en sexuell identitet och sexuella handlingar. (Carlsson, 2000). Andra författare verkar bekräfta dessa kategorier. (Owens, 1998; Baird, 2004; Adam et al. 1999; red. Blackwood & Wieringa, 1999).

Samtidigt kan det vara svårt att beskriva någon utifrån läggning och identitet, eftersom begrepp kan ha olika mening och föra med sig andra förväntningar i andra kulturer än den europeiska. Att utföra en homosexuell handling betyder inte nödvändigtvis att personen i fråga har eller anser sig ha en homosexuell läggning. (red. Blackwood & Wieringa, 1999; Baird, 2004).

Sexuell läggning räknas i övrigt som en bruklig lagteknisk term och används som samlingsbegrepp för homo- bi- och heterosexuell läggning. (SOU 2004:31).

Homosexuell

Termen kommer från ett sammansatt ord av grekiska homo – samma, och latinets sexualis – sexuell, och används för att beskriva individer som är känslomässigt och fysiskt attraherade av personer av samma kön. (Baird, 2004; RFSL, 2005).

Enligt Carlsson kan homosexualitet beskrivas som enbart den manliga variationen av homosexuella, där begreppet lesbisk används för att benämna kvinnliga homosexuella. Carlsson menar sig basera denna definition på RFSL:s beskrivning av homosexualitet. Det är möjligt att Carlsson hänvisar till en äldre version, eftersom den definition enligt RFSL som jag funnit på nätet beskriver homosexualitet som något som avser både män och kvinnor. (Carlsson, 2000; RFSL, 2007). Vanessa Bairds definition av homosexuella bekräftar att begreppet homosexuell kan kopplas ihop med den manliga homosexualiteten. Baird tillägger att begreppet för vissa har en negativ klang och att det därför inte används av alla lesbiska och/eller gay män. (Baird, 2004).

Med homosexualitet/homosexuella kommer jag uteslutande att mena både kvinnor och män. Vid nämnandet av homosexuella som enbart kvinnor använder jag begreppet lesbisk och för manliga homosexuella anger jag att det är den gruppen som gäller eller använder begreppet gay

män. Enligt Baird används begreppet gay normalt för män, men alltför lesbiska börjar använda det. (Baird, 2004).

Bisexuell

En person som är känslomässigt och fysiskt attraherad av båda könen. (RFSL, 2005; Baird, 2004).

För att underlätta för mig själv och göra läsandet jämnare kommer jag fortsättningsvis att enbart använda mig av begreppet homosexualitet, även om samma förhållanden som gäller för homosexuella givetvis även gäller bisexuella

Heterosexuell

Individ som är fysiskt och känslomässigt attraherad av personer av motsatt kön. (Baird, 2004; RFSL, 2005).

Komma ut

Jag använder detta begrepp för att beskriva när en homo/bisexuell person erkänner sin sexuella läggning för sin omgivning.

Sodomi

Förstås idag som analsex, men har genom historien också använts för att beskriva djuriskhet och sexuella akter mellan kvinnor. (Baird, 2004).

Utlänning

Begreppet utlänning är inte mitt eget, utan tycks vara den allmänna benämningen på icke-svenska medborgare enligt lagtexterna.

Övriga begrepp

Jag kommer att använda mig av begreppet flyktingskap som i förståelsen flyktingstatus, i motsats till asylsökanden som endast ges uppehållstillstånd.

Vad gäller begreppet förtryck har jag ingen konkret teoretisk bas, men använder det i den utsträckning när stater, myndighetspersoner eller andra aktörer genom lagar eller attityder påtvingar individer eller grupper en underlägsen ställning, ofta i kombination med tortyr, kränkande behandling och smädelse.

1.3.2 Litteratur & Källkritik

Jag har mestadels använt mig av sekundärkällor som beskriver undersökningar eller som hänvisar till tidigare forskning. Problemet med detta kan vara att jag får andrahandstolkningar av förstahands- och andrahandsmaterial vilket kan ha tagits ur sin kontext. Detta kan göra uppgifterna mindre tillförlitliga. Där det varit möjligt har jag vid hänvisningar till rapporter, lagar, rättsfall etc. försökt hitta detta material och hänvisa till det. I andra fall har jag nöjt mig med det material jag haft till hands, om jag funnit dess fakta tillräckligt relevant.

De rapporter (SOU, Ds, propositioner, etc.) som jag använt mig av kan vara någorlunda partiska i sina ställningstaganden, eftersom deras huvudsakliga uppgift inte bara är att fungera som informationsmaterial utan som förslag och utredningsunderlag med syfte att påverka en andra parts ställningstagande. I övrigt har det varit svårt att hitta uppdaterad fakta om Iran och homosexualitet på engelska eller svenska. Den information jag hittat har emellanåt varit baserad på äldre datum eller är knapphändig, vilket gör det svårt att egentligen uttala sig om homosexuellas situation i Iran.

För att beskriva homosexuellas situation i vardagslivet och i processen av att komma ut har jag i huvudsak använt mig av två olika studier: en svensk (skånsk) och en amerikansk studie. Dessa beskriver ungdomars svårigheter att komma ut i förtryckande miljöer samt hur de unga gör för att hantera dessa svårigheter.

Studierna skildrar vissa situationer då det kan vara som värst för homosexuella att tvingas hantera sin sexualitet. I Owens studie nämns det att vuxna homosexuella oftast klarar sig relativt bra i dagens samhälle, men att de unga lider av situationen och oftast glöms bort. (Owens, 1998). Dessa ungdomars situation skulle kunna likställas med de förhållande som homosexuella upplever i länder där de inte får lov att uttrycka sig öppet i samhället. Knutagård & Nidsjös studie i sin tur kan knytas till situationen i länder där heder och förtryck av homosexuella inte sällan är en del av vardagen.

1.3.3 Avgränsningar

Till följd av en B-uppsats begränsade omfång har inskränkt mig till dokumenterat material istället för att göra intervjuer med t.ex. Migrationsverket angående deras flyktingpolitik. Jag kände att för att kunna göra meningsfulla intervjuer behövde jag först den förförståelse för ämnet som denna uppsats gett mig. Inte heller har jag fått möjlighet att, i den utsträckning jag skulle vilja, forska i Migrationsverkets ärendegång och riktlinjer som rör sexuell läggning.

Kön och transsexualitet

I svenska lagtermer förekommer ofta "kön och sexuell läggning" tillsammans. Jag kommer inte att gå in på begreppet kön i min uppsats, eftersom det inte är den kategori som är mitt syfte att undersöka.

Eftersom begreppet transsexuell räknas tillhöra begreppet kön kommer jag inte heller att gå närmare in på vare sig definition eller beskrivning av det som begrepp eller som en utsatt grupp, trots att transsexuella kan vara och säkert är lika utsatta i förtryckande stater som homosexuella. (SOU 2004:31; Baird, 2004; Statens Folkhälsoinstitut, 2004).

Iran

Till följd av brist på tid och utrymme har jag begränsat mig till de mest basala fakta kring Irans lagstiftning och styrning. Dessa fakta torde räcka för att ge en någorlunda förståelse av landets uppbyggnad. Irans struktur gällande styrning, lagar och religiösa influenser är komplicerad och kräver mer forskning och djupare kunskaper i ämnet än vad jag har tid att utveckla.

Kvinnlig homosexualitet

Under arbetets gång har jag funnit att när det talas om homosexualitet rör det vanligen män. Lesbiska verkar hamna i skymundan. Detta är ett faktum som jag noterat och är medveten om, men jag kommer inte att kommentera det i arbetet eller föra en diskussion kring lesbiskas rätt att synas, eftersom jag anser att det är ett ämne att forska på i sin egen rätt.

1.4 Fortsatt framställning

Som teoretisk utgångspunkt har jag valt att inleda uppsatsen med ett avsnitt om homosexualitet i allmänhet, vilket ger en inblick i komma-ut-processen. Detta för att förhoppningsvis skapa en insikt hos läsaren av vad det innebär att växa upp och leva som homosexuell i en förtryckande miljö, vilket kan underlätta för förståelsen av varför det skulle behövas ett utökat internationellt skydd för och utökade kunskaper om denna grupp. Syftet med avsnittet är att det ska fungera som en inledande bakgrund att spegla det övriga materialet mot.

Nästa avsnitt rör de internationella och svenska lagarna i relation till diskriminering och flyktingskap. Jag fann lagstiftningen ganska snarig och komplex och har försökt strukturera den på bästa sätt. I avsnittet om de svenska lagarna och dess tillämpning valde jag att dela upp kategorierna i nuvarande lagstiftning och tidigare lagstiftning för att visa på de nyliga förändringar som har gjorts och på vilket sätt begreppet sexuell läggning har debatterats. P.g.a. tidsbrist blir det ingen djupdykning i materialet, utan endast en flyktig överblick av diskussioner och beslut.

Sedan följer ett avsnitt om Iran som kort berör politiken, lagstiftningen och Iran och homosexualitet, innan det avslutande kapitlet om relationen mellan Sverige och Iran tar vid för att visa på kopplingen mellan länderna. I analysen knyter jag samman de olika avsnitten, deras begrepp och framställning och där kommer också mina egna åsikter att uttryckas i större utsträckning. Under Slutdiskussion sammanfattar jag mina slutsatser.

2. AVHANDLING

2.1 Om sexualitet

2.1.1 Bakgrund

Som ung behöver man genom hela uppväxten bli bekräftad i sin sexualitet för att kunna skapa sig själv såsom en sund och välmående sexuell varelse. [...] Det är viktigt att ta barns och ungas sexualitet på största allvar för att minska det lidande och den utsatthet som den nu rådande tystnaden kring dessa frågor för med sig.

(Knutagård & Nidsjö, 2004, s. 24-25).

Studien "Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning" (2004) av Hans Knutagård & Elisabet Nidsjö visar att ungdomar ganska tidigt blir medvetna om sin sexuella läggning, men att de genom omgivningens fientlighet till homosexuella väljer att dölja den för andra. Skolhälsopersonal som intervjuades menade att ungdomarna väntar med att komma ut för att de är osäkra på sin sexuella läggning, medan författarna av sitt material drar slutsatsen att just dessa ungdomar faktiskt är rädda för våld. Författarna menar att de heterosexuella värderingarna i skolan osynliggör homosexuella ungdomars identiteter och behov. (Knutagård & Nidsjö, 2004).

Homosexuella ungdomar växer upp i heterosexuella familjer med heterosexuella riktlinjer och förväntningar, har heterosexuella kamrater och är under inflytande av heterosexuella institutioner såsom skolor och media. Dessa ungdomar behöver oftast också förlika sig med det faktum att homosexuella av många ses som "evil, sinful, and/or sick". (Owens, 1998, s. 102). I värsta fall internaliserar ungdomarna omgivningens åsikter om homosexuella och väljer att tro på sig själva som onda och syndfulla, vilket kan komma till uttryck i vrede riktad mot homosexuella. (ibid.). Eftersom samhället och religiösa övertygelser på detta sätt är heteronormativt (dvs. att den heterosexuella livsföringen är den normala) bekräftas således ungdomar som utvecklar en homosexuell läggning otvivelaktigt utifrån heterosexuella värden. (Knutagård & Nidsjö, 2004).

Knutagård och Nidsjö påpekar vidare i sin studie att "barn lär sig att identifiera sina känslor bland annat genom att vuxna bekräftar dem". Homosexuella barn som bekräftas utifrån ett heterosexuellt värderingssystem kan utveckla en känsla av utanförskap, av att känna fel och av att vara annorlunda, vilket slutligen kan utvecklas till att bli en bestående del av självbilden. Känslan av utanförskap kan bli till en inre skam som på ett negativt sätt påverkar individens motståndskraft mot sociala, psykologiska eller fysiska påtryckningar. (ibid.). Avsaknaden av förebilder att identifiera sig med kan bidra till känslan av utanförskap och bristen på stöd från omgivningen (exempelvis från annars stöttande samhällsinstitutioner såsom skola och kyrka), samt öppen fientlighet mot homosexuella i samhället kan leda till en hämrad mognadsutveckling. (Owens, 1998).

I Kurdo Baksis bok, "6 om sex – osynlig minoritet tar till orda" (2003), berättar Tasso Stafilidis hur han i tonåren och även senare förnekade sina känslor av homosexualitet. Tasso saknade homosexuella förebilder i sin närhet och de yttre såväl som de inre kraven fick honom att förtrycka sin verkliga identitet; han förlovade sig också med en kvinna. När Tasso träffade en man som han förälskade sig i levde han först dubbelt innan han beslutade sig för att han inte längre kunde hemlighålla sin identitet för sin familj. (Baksi, 2003).

Knutagård & Nidsjö menar att deras undersökning visar på en osynlighet för de homosexuella ungdomar som de intervjuat, inte bara utifrån det hedersrelaterade våldet utan i huvudsak i relation till deras sexuella läggning, och att detta möjligen beror på att yrkesverksamma har liten kunskap om frågor som rör ungdomars sexuella utveckling. (Knutagård & Nidsjö, 2004). Stödåtgärder för denna grupp saknas i stort, liksom samarbete mellan olika myndigheter och frivilligorganisationer. Det finns också brister i kunskapen kring denna fråga för de myndighetspersoner som kommer i kontakt med ungdomarna. (ibid.).

[...] lesbian, gays and bisexual teens are not a monolithic, homogeneous group. The enormous diversity and complexity of the lesbian, gay, and bisexual community is concealed by the terms that are meant to explain it.

(Owens, 1998, s. 3).

I relation till ovan kommentar vill jag infoga Baksis åsikt om att även ifall det råder relativ öppenhet kring homosexuella i Sverige idag saknas det i princip helt kunskaper om situationen för homosexuella med invandrarbakgrund. Baksi beskriver denna grupp som en "minoritet i minoriteten", vilket gör dem dubbelt utsatta: de är inte helt accepterade av det svenska samhället och på grund av sin sexuella läggning är de inte heller accepterade av sina egna. (Baksi, 2003). Det finns enligt Baksi invandrare och flyktingar som dolt sin sexuella läggning utan att känna till att homosexualitet är lagligt och accepterat i Sverige och till och med att man kan ingå partnerskap. Få känner till sina rättigheter och många svenskar förstår inte alls de problem som uppstår då homosexuella invandrare ska avslöja sin sexuella läggning för sina familjer. (ibid.).

Den egna familjens reaktioner på individens sexuella läggning tvingar ofta individen att bryta med dem, antingen på familjens uppmaning eller s.k. frivilligt. Individer kan uppleva att deras personlighetsutveckling hämmas och några vågar inte erkänna sin sexuella läggning öppet på grund av lagar i hemländerna som stipulerar dödsstraff eller fängelsestraff för homosexuella. Synen på homosexualitet påverkas påtagligt av kulturen, traditionerna och religionen, men det innebär inte att reaktionerna är knutna till en viss kultur, tradition eller religion. (Baksi, 2003). För de som lever i samhällen med lagar som påbjuder döds- eller fängelsestraff är det kanske inte heller önskvärt att bekänna sig till en homosexuell identitet då det skulle kräva för mycket

motstånd, lidande och uppoffringar på det sociala området att ta ett sådant steg, samt troligtvis även lägga hinder för andra sociala möjligheter. Att acceptera en livsstil som inkluderar social marginalisering och död är inte gjort i en handvändning. (red. Blackwood & Wieringa, 1999).

Med ökad uppmärksamhet kring frågan om sexuell läggning följer inte bara fördelar som öppenhet och acceptans, utan också ökad och ofta våldsam förföljelse. (Baird, 2004; Owens, 1998). Som exempel kan nämnas att det i USA finns institutioner vars syfte det är att rehabilitera/bota homosexuella genom terapi. (Baird, 2004). I vissa länder förekommer fortfarande synen på homosexualitet som en sinnessjukdom, med följd att sexualiteten blir något att bota.¹ Övergrepp och kränkningar av rättigheter sker med denna förklaring som anledning och ursäkt, när kvinnor exempelvis utsätts för tvångsäktenskap, könsstympning och våldtäckt. (ibid.).

2.1.2 Hemlighållande

Som homosexuell ungdom förekommer ofta olika överlevnadsstrategier för att kunna fungera i ett heteronormativt system. Passing är en strategi där den unga låtsas tillhöra den heterosexuella majoriteten. Att låtsas vara heterosexuell skyddar möjligtvis ungdomen från konsekvenserna av att vara öppen med sin sexuella läggning, men inte mot de negativa psykologiska effekterna av att leva i en ständig lögn. (Owens, 1998). En ung kvinna i Robert E. Owens studie "Queer Kids – The Challenge and Promise for Lesbian, Gay, and Bisexual Youth" (1998) beskrev det som att vara en svart person som blivit vit och kastad in i ett Ku Klux Klan möte, eftersom hon måste lyssna på nedsättande kommentarer och skämt om homosexuella från sina vänner. Som medlem i en stigmatiserad grupp är det svårt att utveckla en positiv självbild och att vara spontan i sina relationer. (ibid.).

Vanligtvis lär sig heterosexuella ungdomar om sina framtida, vuxna sexuella roller under sin uppväxt medan homosexuella ungdomar ofta lär sig gömma sig. För den senare gruppen kan detta leda till att deras mognadsprocess inom det sexuella området får vänta tills de är vuxna. Till följd av brist på övning i social och sexuell kompetens kan dessa ungdomar också komma att sakna de färdigheter som krävs för att de ska växa upp till fungerande vuxna individer. (Owens, 1998).

Ungdomar som tvingas förneka sin sexuella läggning utåt kan utveckla andra psykiska och sociala problem. Owens beskriver hur en tjej tar sin tillflykt till alkohol för att kunna ha sex med killar; ju högre kraven är på att hon måste dejta en kille desto mer ökar hennes alkoholism. Andra exempel är hur både killar och tjejer har sex med det motsatta könet på ett sätt som gränsar till

---

¹ För intresse om vilka åsikter som florerar på svenska hemsidor, se: <http://home.swipnet.se/tidens-tecken/rfsl.htm>

promiskuitet för att bevisa för sig själv och andra att de inte är homosexuella. (Owens, 1998). Ungdomar beskriver depressioner, känslor av utanförskap och isolering som uppstår till följd av att de måste förneka sin sexuella läggning. Känslor av skam, skuld, depression och självdestruktivt beteende kan förekomma, jämte känslan av förlust av ens identitet och en bristande förmåga att utveckla nära relationer med andra och att se sina egna eller andras behov. (ibid.). Tankar på självmord och faktiska självmord är inte ovanligt. (Owens, 1998; Knutagård & Nidsjö, 2004).

Enligt Knutagårds & Nidsjös studie är det svårt för homosexuella ungdomar att visa sin homosexualitet öppet i familjer som styrs av heder; homosexuella handlingar kan förekomma om de hemlighålls, men man kan inte ha en homosexuell identitet. Istället tvingas de unga låtsas föra en heterosexuell tillvaro. (Knutagård & Nidsjö, 2004). Flera homosexuella invandrare upplever en distansering från föräldrarna, vilka kan uppleva det som en skam att ha ett homosexuellt barn efter att ha ansträngt sig för att passa in som en normal familj och accepteras i Sverige. Homosexualiteten kan dessutom ses som ett svek mot den egna härkomsten. Dessa faktorer tvingar många till förnekelse och till att leva dubbelt, där de gifter sig med en av motsatt kön för att sedan ha en homosexuell relation vid sidan om. (Baksi, 2003).

2.1.3 Att komma ut

[...] Det är alltid lika hårda knivhugg i ryggen och det är lika kränkande varenda gång och min spontana reaktion, oh, shit, måste jag gömma mig. När det då sker av ens föräldrar, som är, som älskar en då... älskar en... Och har fostrat en, där man bor, och under deras tak och när man får höra någonting, då har man ingenstans att ta vägen för att ens hem är ändå ens borg och ens föräldrar ska vara de som, typ som skyddar. De man först söker stöd hos och när det stödet faller, det är då, det är då man inte vet vart man ska ta vägen.

Ikaros, 18 år – katolik; mamma medlem i svenska kyrkan, pappa katolsk sydeuropé.
(Knutagård & Nidsjö, 2004. s. 47, 89-90).

Svårigheten med att komma ut upplevs ligga i de föreställningar om homosexuella som finns i individens närmaste omgivning eller i samhället, och i de konsekvenser som en individ som kommer ut oftast måste möta på egen hand. (Knutagård & Nidsjö, 2004). De negativa effekterna av att komma ut i en homofientlig miljö beskrivs tydligt i både Owens och Knutagård & Nidsjös studier. Owens skildrar de intervjuade ungdomarnas situation med exempel på barn/unga som placerats i familjehem eller på institutioner när föräldrarna får veta att de är homosexuella; några förskjuts och/eller rymmer hemifrån för att ibland leva som hemlösa, då de inte sällan tvingas in i prostitution. (Owens, 1998). De unga som Knutagård & Nidsjö intervjuat beskriver hot om våld och våld i samband med deras komma-ut-process. De har beskrivit rädsla för att erkänna sin sexuella läggning för sig själva och även rädsla för att komma ut på grund av negativa

konsekvenser. (Knutagård & Nidsjö, 2004). En kille beskriver sin syn på den arabiska traditionen som att i arabiska länder blir man mördad inför publik och att det oftast är fadern som dödar en homosexuell son för att visa att sonen inte tillhör familjen.² Samtidigt vet han att i Sverige är han skyddad av svensk lag. (ibid.).

De homosexuella ungdomarna kan uppleva påtryckningar från familjen och övriga släktingar på att inte skämma ut familjen och hotas och lever ofta under hot om våld på grund av sin homosexualitet. Ungdomarna kan komma att anklagas för sina föräldrars eller sin familjs/släkts dåliga fysiska mående, på så sätt att föräldrarna genom hederskänslor och skam säger sig bli sjuka eller deprimerade av att ha homosexuella barn. (Knutagård & Nidsjö, 2004). Homosexuella individer har ett liknande problem som etniska minoriteter, med skillnaden att etniska minoriteter oftast kan finna stöd i sin grupp, hos sina släktingar eller sin familj. En lesbisk i Owens studie förklarade att det oftast är familjen som den homosexuella är mest avskild från. (Owen, 1998). I "6 om sex – osynlig minoritet tar till orda" beskriver en lesbisk invandrare hur hennes mor reagerade när hon försökte tala om sanningen om sin sexuella läggning. Modern ville helt enkelt inte veta något om det – hon sade sig älska sin dotter, men förbjöd henne i princip att någonsin tala om sin sexuella läggning inom familjen. Kvinnans flickvän lever ett dubbelliv för att dölja sin homosexualitet för sina föräldrar. Trots det har kvinnan hopp; hon tror att hennes och hennes flickvans föräldrar en dag kommer att acceptera deras förhållande. (Baksi, 2003).

---

² Om detta är riktiga fakta eller ej behöver inte vara relevant just här; det är killens syn på sig själv, på sin familj och på den arabiska traditionen i relation till hans homosexualitet som påverkar honom.

2.2 Rätten till sexualitet: icke-diskriminering och flyktingskap enligt internationella lagar

2.2.1 Bakgrund

Efter andra världskriget antogs Förenta Nationernas (FN) allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, men trots att homosexuella blivit utsatta för Nazi-förföljelse under kriget utelämnades deras rättigheter ur deklARATIONEN. (Baird, 2004). Under 2003 föreslogs en resolution inom FN till skydd för individen oavsett sexuell läggning. Till följd av ändringar på uppmaning från fem muslimska länder (Pakistan, Egypten, Libyen, Saudiarabien och Malaysia), med uppbackning från Vatikanen, gjordes resolutionen verkningslös i fråga om skydd för gruppen som den var avsedd att gälla för. Alla anspelningar på diskriminering på grund av sexuell läggning togs bort. (Baird, 2004).

Individens rätt till frihet – och således till sin sexualitet – fastställs genom FN:s allmänna förklaring, vilken beskriver alla människor som "födda fria och lika i värde och rättigheter". Stycket följs upp av att alla har rätt till de rättigheter som uttrycks i deklARATIONEN, oavsett "ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt". (FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1948, art. 1 & 2 § 1). Vid brist på en tydlig hänvisning till sexuell läggning i förklaringen torde uttrycket ställning i övrigt syfta på en sådan utsatt grupp. I "Homosexuellas rättigheter" (2004), utgiven av Statens Folkhälsoinstitut, anges att avtal om mänskliga rättigheter

[...] måste tolkas med hänsyn till den tid och i det sammanhang där de ska användas. Det innebär att idag är homosexuellas rättigheter en del av det internationella regelverket om mänskliga rättigheter.

(Statens Folkhälsoinstitut, 2004, s. 9)

Den Internationella konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna (IKMPR) bekräftar rätten till självbestämmande genom hänvisning till politisk ställning och individuell utveckling inom de "ekonomiska, sociala och kulturella områdena", där de sociala områdena skulle kunna omfatta rätten till självbestämmande av sin sexualitet. Konventionsstaterna ålägger sig dessutom att "respektera och tillförsäkra" alla som befinner sig inom deras område de rättigheter som nämns i konventionen. Återigen hänvisas det till att detta gäller utan åtskillnad vad rör "ras, hudfärg, kön [...] eller ställning i övrigt". (IKMPR 66/76, art. 1 & 2 § 1).

IKMPR, jämte Europakonventionens artiklar 8 och 10, hävdar individens rätt till privat- och familjeliv utan inblandning från staten utom enligt skäligen grunder (i enlighet med vad som är stadgat i lag och nödvändigt för statens säkerhet), respektive individens rätt till åsikts- och yttrandefrihet. (IKMPR 66/76, art. 17 & 19; Europakonventionen 50/53, art. 8 & 10).

År 2000 antog Europarådets parlamentariska församling en resolution med rekommendationer till medlemsstaterna för en förbättring av de homosexuellas situation i Europa. I Europarådets förklaring ingick ett förbättrat försvar för mångfald och av homosexuella, jämte motverkning av diskriminering och intolerans. Rekommendationerna omfattade aktiva åtgärder (som t.ex. information till olika myndigheter, exempelvis hälso- och sjukvård, polis, m.fl.), att nationellt skydd mot diskriminering ska omfatta sexuell läggning och att registrerat partnerskap ska införas i lag. (Statens Folkhälsoinstitut, 2004).

År 2004 uttryckte frivilligorganisationen Transnational Radical Party (TRP) genom en skrivelse till FN:s Kommission för mänskliga rättigheter oro för negativ utveckling i länder som Iran och Saudiarabien, vilka förespråkar dödsstraff för homosexualitet. TRP ansåg att det var dags att ta en debatt kring homosexuellas rättigheter även inom FN. (E/CN.4/2004/NGO/191, 2004). Vanessa Baird beskriver hur lagstiftning i länder som Columbia, Hawaii och Sydafrika har bidragit till att förändra den kulturella attityden mot homosexuella och Scott Long (Human Rights Watch) menar att homosexuella genom att skapa sig en nisch som en utsatt minoritet inom diskursen för mänskliga rättigheter kan påverka sin situation till det bättre. (Baird, 2004; Adam et al. 1999).

2.2.2 Diskriminering

Skyddet mot diskriminering på grund av sexuell läggning omfattas av Europakonventionens artikel 14, vilken stadgar att

Åtnjutandet av de fri- och rättigheter, som angivas i denna konvention, skall tryggas utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

(Europakonventionen 50/53, art. 14).

Trots att sexuell läggning inte nämns i artikeln torde termen ställning i övrigt liksom tidigare kunna omfatta detta begrepp. Enligt förekomna rättsfall från Europadomstolen i Strasbourg kan det klargöras att "diskriminering på grund av sexuell läggning är en kränkning av de grundläggande mänskliga rättigheterna enligt Europakonventionen". (Statens Folkhälsoinstitut, 2004, s. 16). Vidare föreskriver Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna³ (2000) i artikel 1 att människan har rätt till sin okränkbara värdighet, vilken skall respekteras och skyddas. Artikel 6

---

³Antogs i Nice år 2000 av Europaparlamentet, rådet och kommissionen. (Statens Folkhälsoinstitut, 2004). Proklamerades 18. 12. 2000 i Europeiska gemenskapernas officiella tidning C 364/3. I ingressen står det: "Det är därför nödvändigt att stärka skyddet av de grundläggande rättigheterna [...] genom att göra dem mer synliga i en stadga" och vidare att: "Europeiska unionen erkänner därför de rättigheter, friheter och principer som anges nedan". (Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna).

hänvisar till varje individs rätt till frihet och säkerhet och artikel 7 bekräftar återigen rätten till respekt för privat- och familjelivet. Det är intressant att artikel 21, vilken gäller icke-diskriminering, anger att "all diskriminering på grund av bland annat kön, ras, [...] Ålder eller sexuell läggning [förf. anm.] skall vara förbjuden". (Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna 2000/C, 364/01, art. 6, 7 & 21). Här nämns sexuell läggning uttryckligen som möjlig grund till diskriminering, medan det fortfarande saknas i IKMPR. I IKMPR artikel 26, om rätt till icke-diskriminering, omnämns de tidigare grupperna ras, hudfärg, kön, etc. och avslutas med "eller ställning i övrigt". (IKMPR 66/76, art. 26).

2.2.3 Flyktingskap

Enligt FN:s Konventionen angående flyktingars rättsliga ställning (Genèvekonventionen), artikel 1 (A) 2, är flyktingar de som känner "välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politisk åskådning". I artikel 3 finns förbud mot skiljaktig behandling men det omfattar endast ras, religion eller ursprungsland. (Genèvekonventionen 51/54, art. 3). Vad som menas med tillhörighet till en viss samhällsgrupp är vagt och har diskuterats i Sverige och internationellt. (SOU 2004:31; UNHCR:s riktlinjer, art. 1). Bl.a. Storbritannien, Nya Zeeland, Kanada, USA och Australien har tolkat det som att kön och sexuell läggning omfattas av "tillhörighet till en viss samhällsgrupp" och sålunda att medlemmar av dessa grupper kan räknas som flyktingar. UNHCR:s riktlinjer⁴ visar att ett sådant förfarande inte strider mot flyktingbegreppet så som det beskrivs i konventionen. (SOU 2004:31; UNHCR:s riktlinjer, art. 1, 6 & 7). Tidigare valde Sverige trots det att inte tillämpa begreppet sexuell läggning som grund till flyktingstatus enligt tillhörighet till en viss samhällsgrupp.

En mottagande stat har endast skyldighet att ta emot asylsökande i de fall där staten inte har möjlighet eller är ovilliga att ge skydd, vilket benämns avsaknad av skydd. Med förföljelse avses de skadliga åtgärder som riktas mot en person och grunden till förföljelsen avser varför åtgärderna riktas mot denna person. (SOU 2004:31). Det är också viktigt att tillägga att UNHCR:s riktlinjer beaktar att förföljelse inte enbart behöver utövas av stater utan kan involvera icke-statliga aktörer, som t.ex. privata sammanslutningar som utövar påtryckningar och förtryck av homosexuella eller en förtryckande make som terroriserar sin hustru. Om staten är ovillig eller inte har möjlighet att skydda individen kan uppehållstillstånd beviljas vid dylika fall när en individ ansöker om det. (UNHCR:s riktlinjer, art. 20-23).

---

⁴ UNHCR:s Guidelines on International Protection: "Membership of a particular social group" within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the States of Refugees.

2.2.4 Tortyr

Artikel 6 i IKMPR tillförsäkrar rätten till liv och konventionsstaterna manas att säkra denna rätt genom lag. Artikel 7 förbjuder tortyr i alla former. Också Europakonventionen förbjuder tortyr, enligt artikel 3. Skyddet mot tortyr förstärks dessutom genom Tortyrkonventionen (CAT), vilken ålägger varje konventionsstat att vidta samtliga åtgärder för att förhindra tortyrhandlingar inom deras jurisdiktion. Tortyr tillåts inte under några omständigheter. (IKMPR 66/76, art. 6 & 7; Europakonventionen 50/53, art. 3; CAT 84/87, art. 1 & 2). Det andra fakultativa protokollet till IKMPR innebär ett förbud mot dödsstraff enligt artikel 1. Likaså förbjuder Europakonventionen dödsstraff i tilläggsprotokoll nr. 6 för de medlemsstater som antagit det. (Andra fakultativa protokollet till IKMPR, art. 1; Europakonventionen 50/53, tilläggsprotokoll nr. 6, 1983, art. 1).

Vad gäller tortyr i relation till flyktingskap borde Europakonventionens artikel 3 och artikel 1 i tilläggsprotokoll nr. 6 utgöra ett skydd mot utelämnandet av personer till stater där tortyr är tillåtet i fall där det finns misstankar om att personen skulle kunna torteras eller dömas till dödsstraff. (Europakonventionen 50/53, tilläggsprotokoll nr. 6, 1983, art. 1). CAT å andra sidan förbjuder uttryckligen stater att "utvisa, återföra eller utlämna" individer till stater där det med goda skäl kan antas att de kan utsättas för tortyr. (CAT, art. 3 §§ 1-2).

2.3 Rätten till sexualitet: icke-diskriminering och flyktingskap enligt svensk lag

2.3.1 Bakgrund

Den offentliga makten utövas under lagarna.

2 § Den offentliga makten skall utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

(Regeringsformen 1974:152/2003:593, 1 kap. 1-2 §§)

Sveriges grundlag försäkrar folkets rättigheter och lika värde genom regeringsformen. Där nämns även att det allmänna ska verka för demokrati och jämlikhet i samhället, att det ska värna om privat- och familjeliv och att diskriminering på grund av bland annat kön, hudfärg, nationalitet och sexuell läggning ska motverkas. Vidare fastställs det att domstolar, förvaltningsmyndigheter och ”andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen” ska sträva efter jämlikhet och opartiskhet i sina verksamhetsområden. Varje medborgare har dessutom rätt till åsikts- och yttrandefrihet i fråga om att uttrycka tankar, åsikter och känslor. (Regeringsformen 1974:152/2003:593, 1 kap. 1-2 §§ & 9 §; 2 kap. 1 § 1p.). Däremot saknas begreppet sexuell läggning i 2 kap. 15 §, vilket klargör att medborgare inte får löva att missgynnas genom lag vid tillhörande av minoritet på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung. (ibid. 2 kap. 15 §).

2.3.2 Diskriminering

Nuvarande lagstiftning

Diskriminering mot homosexuella regleras bland annat genom lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering. Kortsiktigt är det meningen att diskrimineringslagstiftningen ska bidra med kompensation och till upprättelse för den utsatte individen och på längre sikt är meningen att den ska ”vara normbildande och påverka attityderna i samhället, så att diskriminering förebyggs”. (Statens Folkhälsoinstitut, 2004).

Det finns ett antal lagar som reglerar och förbjuder diskriminering på grund av sexuell läggning inom olika samhällsområden. (Statens Folkhälsoinstitut, 2004). Från och med 2005 utvidgades lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering till att omfatta även diskriminering på grund av sexuell läggning inom det sociala området i 10-13 §§. (Ds 2004:20, s. 5; lagen (2003:307/2006:69) om förbud mot diskriminering, 10-13 §§).

I övrigt vad gäller motverkande av diskriminering på grund av sexuell läggning så inrättades den statliga myndigheten HomO (ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning) under 1999, med syfte att verka mot ”missgynnande eller kränkande behandling” i samband med sexuell läggning inom samtliga områden av det svenska samhällslivet. HomO:s

uppgifter är att ge stöd och råd åt utsatta individer och hjälpa dessa att ta tillvara sina rättigheter. (Statens Folkhälsoinstitut, 2004).

När det gäller brott mot homosexuella finns det vissa kategorier som reglerar skyddet mot sådana brott i brottsbalken. Dessa är hets mot folkgrupp; olaga diskriminering och ärekränkning uppvigling och olaga hot. (Brottsbalken 962:700/2006:892, 4 kap. 5 §; 5 kap.; 16 kap. 5 §, 8 §, 9 §).

Tidigare lagstiftning

Tidigare var olaga diskriminering på grund av homosexuell läggning straffbart enligt Brottsbalken och i lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering omfattades sexuell läggning och funktionshinder i 5-9 §§. I samma lag 10-13 §§ saknades däremot dessa grupper i relation till åtgärder inom det sociala området, dvs. socialtjänsten, socialförsäkringen och anslutande bidragssystem, arbetslöshetsförsäkringen, hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet, samt i fråga om tillstånd till färdtjänst och riksfärdtjänst och bostadsanpassningsbidrag. Lagen omfattade förbud mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. (Ds 2004:20).

Under mars 2003 tog regeringen beslut om propositionen Ett utvidgat skydd mot diskriminering (prop. 2002/03:65), vilket ledde till att en ny lag trädde i kraft den 1 juli 2003. Bakgrunden till propositionen låg i ett EG-direktiv som gick ut till medlemsländerna gällande genomförandet av ”principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung” och i direktivet om inrättandet av en princip om likabehandling i arbetslivet. (Ds 2004:20, s. 9-10).

I betänkandet från 2001 års Diskrimineringsutredning (SOU 2002:43), vilken låg till grund för propositionen, föreslogs fler ändringar lagtexten än vad som krävdes av EG-direktivet, bl.a. vad gällde skydd för religion eller övertygelse i fråga om socialt skydd och sociala förmåner. Personer med funktionshinder och diskriminering på grund av sexuell läggning utelämnades från det sociala skyddet, med hänvisning till att det krävdes ytterligare utredning för att kunna avgöra om dessa grupper skulle omfattas av detta skydd. (Ds 2004:20).

Diskrimineringsombudsmannen (DO) och HomO ifrågasatte varför diskriminering på grund av sexuell läggning och funktionshinder hade utelämnats i relation till det sociala området och ansåg att det i utredningen inte påvisats tillräckliga skäl för att fatta ett sådant beslut. Däremot menade andra remissinstanser att vid genomförandet av EG-direktiv skulle svensk lag inte ändras mer än vad som angavs i kraven, utan endast i den utsträckning som direktivet krävde. (ibid. s. 11; SOU 2002:43; prop. 2002/03:65). Regeringen godtog att EG-direktiv anger en miniminivå och att Sverige skulle kunna gå längre i strävan att skapa ett likvärdigt diskrimineringskydd. Likväl ansågs det att ”det nödvändiga beslutsunderlaget inte fanns till hands” och ytterligare

utredning angående sexuell läggning och funktionshinder i relation till det sociala området bedömdes föreligga. (Ds 2004:20, s. 12-13; prop. 2002/03:65, s. 64).

En senare utredning, (Ds 2004:20), klargjorde att det kan ”konstateras att förbudet mot olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken inte är ett effektivt skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning, bl.a. vad avser de nu aktuella områdena” och föreslog en lagändring på så sätt att begreppet sexuell läggning skulle infogas i lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering i 10-13 §§ för att stärka skyddet på det sociala området. (Ds 2004:20, s. 29).

2.3.3 Flyktingskap

Nuvarande lagstiftning

I Sverige regleras asylrätten genom Utlänningslagen (2005:716). Det svenska flyktingbegreppet i Utlänningslagen (UtlL.) definieras i princip utifrån Genèvekonventionens artikel 1 (A) 2. Sedan 2006 är även begreppen kön och sexuell läggning inberäknade i definitionen. (SOU 2004:31; UtlL, 4 kap. 1 §). Sverige är genom ratificering bundet till Genèvekonventionen och dess tilläggsprotokoll genom att ha tillträtt dem båda, samt till avtal som gjorts inom den Europeiska Unionen (EU). Således är det viktigt att Sverige dels tar hänsyn till EU:s riktlinjer och dels till de konventioner som de undertecknat. Vidare är det viktigt att Sverige tillämpar konventionerna på sätt som inte skiljer sig i för stora drag från tillämpningen i andra länder. (SOU 2004:31).

I Utlänningslagen sedan mars 2006 räknas de som flyktingar som

känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp, och inte kan eller på grund av fruktan, inte vill, begagna sig av detta lands skydd.

(Utlänningslagen 2005:716/2006:946, 4 kap. 1 §)

För att en utlänning ska kunnas räknas som flykting krävs vissa karakteristiska drag, dvs. att: individen befinner sig utanför sitt hemland, känner välgrundad fruktan av de anledningar som räknas upp i både Utlänningslagens och Genèvekonventionens artiklar och dessutom saknar skydd från hemlandets myndigheter mot dessa förföljelser. (SOU 2004:31).

Flyktingskap uppkommer när en person lämnar sitt hemland till följd av skäl som rör förföljelse, men det är praxis att prövningen av ett ärende grundas på ”de förhållanden som råder vid beslutstillfället”. (SOU 2004:31, s. 31). Vidare ska den homo- och heterosexuella familjen vid en bedömning av familjanknytning vid inflyttning och ansökan om uppehållstillstånd jämföras. Författarna till ”Homosexuellas rättigheter” tillägger att det således är viktigt att de berörda lämnar

”riktiga och fullständiga uppgifter om den homosexuella familjanknytningen”. (Statens Folkhälsoinstitut, 2004, s. 47).

I samband med förföljelser och flyktingskap bör termen flykting *sur place* nämnas, med vilket menas att flyktingskap kan uppstå medan individen befinner sig i ett annat land – exempelvis till följd av politiska förändringar i hemstaten eller för att individen har bedrivit politisk verksamhet mot hemstatens regering utomlands. När det rör prövning av flyktingskap *sur place* anges det vara viktigt att medräkna ifall myndigheterna i hemlandet är införstådda och underrättade om individens verksamhet och hur de skulle reagera på denna. (SOU 2004:31).

Tidigare lagstiftning

Enligt tidigare svensk lagstiftning och tillämpning av Genèvekonventionen fick inte individer som hävdade förföljelse på grund av sexuell läggning flyktingskap i Sverige. Enligt Utlänningslagen omfattades asylsökande som uppgav denna grund till förföljelse av begreppet skyddsbehövande i övrigt. (SOU 2004:31; Statens Folkhälsoinstitut, 2004). Begreppet skyddsbehövande i övrigt är till för de som inte kan definieras som flyktingar, men som trots det kan ha behov av skydd utanför sitt hemland. Bestämmelsen är avsedd att reglera vem som har rätt till skydd (dvs. till uppehållstillstånd) i Sverige om de inte räknas som flyktingar. (SOU 2004:31).

Asylsökande som uppgav förföljelse på grund av kön eller homosexualitet gavs tidigare uppehållstillstånd under begreppet humanitära skäl, men 1997 stärktes skyddet genom en lagändring som förde med sig att dessa individer fick ingå i begreppet skyddsbehövande i övrigt. (SOU 2004:31). Humanitära skäl kan röra sjukdom av sådan art som är livshotande eller så allvarig att det inte finns någon vård i hemlandet; utsatta barns situation, när barnets bästa ska beaktas, eller fall när en kvinna har brutit mot någon social norm eller sedvänja i hemlandet och riskerar konsekvenser av detta. (ibid.).

Termen *de facto*-flykting har också förekommit i UtL. för att beskriva individer som bedömdes ha skyddsbehov men som inte kategoriserades som flyktingar. Begreppet togs bort den 1 januari 1997 och ersattes av skyddsbehövande i övrigt. 1983 föreslogs det genom ett betänkande från den invandrarpolitiska kommittén att begreppet *de facto*-flyktingar borde omfatta även de som riskerade straff eller förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. Riksdagen ansåg dock att ”det var naturligare att även i fortsättningen låta sådana utlänningar stanna på grund av humanitära skäl”. (SOU 2004:31, s. 27-28). Värt att tillägga är också att det uppges vara svårt att få uppehållstillstånd av humanitära skäl. (ibid. s. 42).

2.3.4 Tillhörighet till en viss samhällsgrupp

Tidigare lagstiftning

Bestämmelsen tillhörighet till en viss samhällsgrupp behöver inte betyda att personerna ifråga känner varandra eller ens känner tillhörighet till gruppen som sådan. De behöver inte ens ha något samröre med varandra. Exempel på grupper kan sägas vara olika samhällsklasser, särskilda yrkesgrupper och medlemmar i specifika organisationer. (SOU 2004:31). Vidare kan det vara viktigt att nämna att individer som anger tillhörighet till en viss samhällsgrupp som grund till förföljelse inte behöver bevisa att alla som tillhör denna grupp riskerar att förföljas. (SOU 2004:31).

Vissa medlemmar i gruppen kanske inte löper denna risk därför att de döljer det kännetecken de delar med gruppen, inte är kända av förföljarna eller samarbetar med dem. [...] Det förhållande att vissa [homosexuella] undgår trakasserier därför att de döljer sin sexuella läggning eller lever under sådana betingelser att risken för trakasserier är obefintlig, innebär inte att homosexuella inte kan uppfattas som en särskild grupp i samhället.

(SOU 2004:31, s. 107)

Tidigare tolkade inte Sverige det som att kön och sexuell läggning ingick i tillhörighet till en viss samhällsgrupp – dvs. att dessa grupper inte var berättigade till flyktingskap – trots att ett antal länder (Australien, USA, Nya Zeeland, Kanada och Storbritannien m.fl.) godtog dessa kategorier. Genèvekonventionens bestämmelser om flyktingskap är av minimikaraktär och således får en stat praktisera en vidare tolkning eller tillämpning av bestämmelsen. (SOU 2004:31).

Vid ett betänkande från flyktingpolitiska kommittén under 1995 om ifall förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning skulle kunna medföra flyktingstatus under begreppet tillhörighet till en viss samhällsgrupp (se Genèvekonventionen, artikel 1 (A) 2) menade majoriteten av kommitténs medlemmar att det borde finnas naturliga gränser för vem som kan räknas som flykting enligt Genèvekonventionens definition utan att begreppet urholkas. Med andra ord, att det inte var nödvändigt att räkna in sexuell läggning i denna definition. (SOU 2004:31). Det var få remissinstanser som invände mot kommitténs slutsats att sexuell läggning inte skulle tolkas in i ovan nämnda begrepp. Värt att nämnas är kanske att den juridiska fakulteten vid Lunds Universitet ansåg att både kön och homosexualitet kunde tillhöra bestämmelsen tillhörighet till en viss samhällsgrupp och således att individen som uppgav denna grund till förföljelse kunde räknas som flykting. (ibid.).

Till följd av den flyktingpolitiska kommitténs utlåtande uttalade sig regeringen om att trots att det fanns avgöranden från bl.a. Danmark, Canada, Nederländerna och USA där homosexuella kunde betraktas som tillhörande en viss samhällsgrupp, ansågs det inte finnas något underlag

inom EU som tydde på att majoriteten av EU-länderna skulle vara "beredda att stödja en sådan tolkning". (SOU 2004:31, s. 29, 100). Sverige har utsatts för kritik för tillämpningen av Genèvekonventionen på så sätt att tolkningen av konventionstexten ansågs vara för snäv och för hanteringen av ärenden där homosexuella utvisas till länder (Iran) där det förelåg risk att de skulle utsättas för förföljelse. (SOU 2004:31).

Under 2003 tillsattes en särskild utredning med fokus på kön och sexuell läggning som drog slutsatsen att Sverige borde ta hänsyn till de riktlinjer som angetts av UNHCR; begreppen kön och sexuell läggning ansågs kunna ingå i skyddet för flyktingar även vid svensk tillämpning. (SOU 2004:31).

Ny lagstiftning för Utlänningslagen trädde i kraft i mars 2006, vilken uttryckligen omfattar förföljelse på grund av kön och sexuell läggning som grund till flyktingstatus och gör att begreppet tillhörighet till en viss samhällsgrupp inte längre är lika relevant för diskussionen kring sexuell läggning i den svenska lagstiftningen.

2.3.5 Tortyr

4 kap. 2 § första stycket i UtL. (2005:716) talar för ett skydd mot tortyr för de utlänningar som flyr sitt hemland och som kanske inte ses som flyktingar utan räknas in under bestämmelsen skyddsbehövande i övrigt. (UtL. 2005:716/2006:946, 4 kap. 2 §). Vid fall där tortyrbestämmelsen är relevant har individen en "ovillkorlig rätt att få uppehållstillstånd" i Sverige och det gäller totalförbud mot att återsända individen. (SOU 2004:31, s. 39). Detta kan kopplas till 12 kap. i UtL., vilket rör förbud mot verkställighet av en avvisning eller en utvisning till ett land om det finns anledning att tro att individen skulle utsättas för tortyr, dödsstraff eller annan förnedrande och omänsklig behandling i det landet. (UtL. 2005:716/2006:946, 12 kap. 1 §).

2.3.6 Varför flyktingstatus?

Migrationsverket kan enligt Utlänningslagen utfärda en flyktingförklaring till en flykting som begär det, vilket innebär ett sakkunnigt uttalande som är bindande för andra myndigheter om att personen i fråga uppfyller villkoren för att räknas som flykting. Att räknas som flykting framför att ges asyl på annan grund innebär vissa skillnader. Flyktingar (såväl som statslösa) kan utrustas med resedokument vilka ger dem rätt att resa viseringsfritt till flertalet länder; vid brott har flyktingar större skydd mot utvisning och kvalificeringsperioden för att bli svensk medborgare är kortare för flyktingar. (SOU 2004:31; UtL. 4 kap. 3 §). Dessutom kan det av psykologiska skäl vara väsentligt för de berörda individerna att bli erkända som flyktingar. (SOU 2004:31). I propositionen

som föregick införandet av möjligheten att få en flyktingförklaring utfärdad, påpekade statsrådet att

Situationen för en flykting skiljer sig i betydelsefulla hänseenden från andra invandrades situation. Flyktingen har flytt från sitt hemland eller befinner sig utanför sitt hemland därför att han med fog fruktar förföljelse i det landet. [...] För flyktingen själv måste det emellertid framstå som utomordentligt betydelsefullt att redan i ett tidigt skede få klarlagt att han är flykting och därmed garanterad det skydd mot framförallt återsändande till hemlandet och de rättigheter som följer med status som flykting.

(citat ur proposition 1979/80:96, s. 44, i SOU 2004:31, s. 45)

2.4 Om Iran

2.4.1 Bakgrund

Begrepp

Imam – ättlingar till Muhammeds kusin och svärson, Ali, som har rätt att leda muslimerna.

Mujtahed – de skriftlärde som självständigt får tolka de islamiska rättskällorna, Koranen och sunna.

Sunna – traditionerna från profeten och imamernas tid

Källa: Vägval för Iran, 1999

Ledaren är Irans högsta makt och styr över både den politiska och religiösa makten. Ledaren utses på livstid av en expertförsamling och står över både presidenten och parlamentet. Under särskilda förhållanden kan ledaren avsättas av expertförsamlingen, men församlingens främsta uppgift är att utse en ny Ledare eller ett ledarskapsråd om de inte finner någon enskild lämplig kandidat. (Killander, 1999; UD, 2005). Ledaren kan anses vara guds representant på jorden, vilket ger honom stor auktoritet i världsliga och religiösa frågor och även rätten att blanda sig i alla maktsfärer. Den som väljs till posten ska ha ”störst kunskap om den islamska lagen och den bästa politiska klarsyntheten”. (Killander, 1999, s. 12).

Benämningen ayatollah (guds tecken) kan ges till en mycket lärd mujtahed, en skriftlörd vars uttalanden de religiösa anhängarna ska följa. En ayatollah blir då i sin tur själv betraktad som en lärare. Sedan den 5 juni 1989 är Ayatollah Ali Khomeini Ledaren för Iran. Benämningen ayatollah i detta fall uppges ha varit ett politiskt grundat beslut och inte baserat på Khomeinis religiösa kunskaper. (Killander, 1999; UD, 2005; Jönsson, 2005).

Den lagstiftande makten tillhör ett folkvalt parlament med 290 ledamöter, vilka väljs vart fjärde år och först måste godkännas av det s.k. väktarrådet. (UD, 2005; Jönsson, 2005). Väktarrådet består av tolv ledamöter, av vilka sex är skriftlärda och sex är jurister. Ledaren har i princip full kontroll över vem som väljs till detta råd. Väktarrådets uppgift är vidare att kontrollera all lagstiftning innan den träder i kraft och att underkänna den ifall den inte överensstämmer med islams principer. (Killander, 1999; Jönsson, 2005). De ska också tolka grundlagarna och granska kandidater till presidentposten och till ledamöter inom expertförsamlingen. (UD, 2005). Under 1998 inrättades även ett medlingsråd, eller ”rådet för avgörande av systemets intresse”, för att medla mellan väktarrådet och parlamentet vid konflikter och bidra till att lösa dessa. Medlingsrådet fattar det slutliga beslutet och har följaktligen möjlighet att överpröva väktarrådets beslut. Medlemmarna utses av Ledaren. (Killander, 1999).

Den verkställande makten innehas av presidenten. Posten tillsätts på en period av fyra år och en individ kan sitta som president under två mandatperioder. Sedan 1989 leder presidenten i princip regeringens arbete. Presidenten utser ett antal vicepresidenter till sitt förfogande och även

regeringens ministrar, vilka måste godkännas av parlamentet. Mahmoud Ahmadinejad är sedan augusti 2005 president. (Killander, 1999; UD, 2005; Jönsson, 2005).

2.4.2 Lagstiftning

Enligt Magnus Killander i "Vägval för Iran" (1999) finns det en relativt omfattande rättssäkerhet i lagstiftningen i Iran, även om den kan vara komplex och även självmotsägande. Det finns flertalet olika domstolar i landet, varav tre typer av civilmålsdomstolar och två typer av straffrättsdomstolar, jämte specialdomstolar som militärdomstolar, särskilda domstolar för islamiska skriftlärd och de islamiska revolutionsdomstolarna som tydligen ska vara beryktade för sin bristande rättssäkerhet. (s. 23-24).

Själva lagen i Iran utgår i princip från sharia, "den av Gud givna rätten [...], så som denna tolkas av den jafaritiska skolan inom islam"⁵. (Killander, 1999, s. 21). I de fall där lagen inte är nedtecknad ska domaren själv göra sig en bedömning efter rättskällorna. (ibid.). Enligt Utrikesdepartementets (UD) rapport om Mänskliga rättigheter i Iran 2005 tycks antalet domare som i grunden är präster utan juridisk utbildning alltmer ersätta de utbildade juristerna. (UD, 2005, s. 8).

Straffrätten kan delas in i (i) hodud, som är straff för brott som anses bryta mot Guds lag och som i princip inte går att ändra på eller att avskaffa; dessa omfattar bland annat äktenskapsbrott, homosexualitet, alkoholkonsumtion och stöld (ii) qesas, som är termen för vedergällningslagar som "öga för öga, tand för tand", där brottslingen döms till ett straff som motsvarar brottet och (iii) tazir, som är övriga brott, där straffet fastställs av domaren efter att denne har studerat böcker i islamsk rättsvetenskap. (Killander, 1999; UD, 2005). I relation till straffrättslagarna kan det vara värt att nämna diyah, som är blodspengar. Blodspengar kan betalas istället för qesas till offret eller offrets familj så att brottslingen slipper vedergällningsstraff och istället får avtjäna fängelsestraff. Beloppet för en man är dubbelt så mycket som för en kvinna och efter 2004 är ersättningen lika stor för icke-muslimer som för muslimer. (ibid.).

Vid hodud är beviskraven mycket höga och enligt UD:s rapport är antalet dödsstraff orsakade av sådana brott lågt. (UD, 2005). Dödsstraff i Iran kan annars tillämpas för mord, väpnat rån, våldtäkt, hädelse, sexuella brott och allvarliga narkotikabrott, samt för förräderi och brott mot den nationella säkerheten. Iran dömer även minderåriga till dödsstraff och tillämpar dödsstraff på denna grupp, trots internationell kritik från EU och FN. (ibid.).

---

⁵ Den jafaritiska skolan tillhör en av de shiamuslimska grupperna i Iran. (Killander, s. 4).

2.4.3 Iran och mänskliga rättigheter

Enligt rapporten från UD (2005) tycks kränkningarna av mänskliga rättigheter ha förvärrats de senare åren, speciellt i relation till yttrandefrihet och verkställandet av dödsstraff. Rapporten uppger att känslan av otrygghet är omfattande och att statens vilja och förmåga att upprätthålla lag och ordning är svag. (UD, 2005). Intolerans i form av "radikal islam" anges utmärka samhället och aktivt motstånd mot regimen för en större demokrati begränsas av hot, fängelse eller andra tillämplade metoder av Irans myndigheter. (ibid.).

Exempel på kränkningar av mänskliga rättigheter som kan nämnas är att undersöknings- och rättsprocesser drar ut på tiden eller manipuleras av myndigheter; trakasserier och häktning av individer på grund av personliga skäl förekommer liksom arrestering och trakasserier av kvinnor som anklagas för att inte följa de muslimska klädeskoderna. Det uppges också i UD:s rapport att de iranska myndigheterna i större grad vägrar diskutera landets brister angående de mänskliga rättigheterna. (UD, 2005).

Fängelsevillkoren anges vara hårda och fångar uppges utsättas för tortyr. Kvinnor uppges bli våldtagna eller torteras i häktet. (UNHCR, 2001). Irans konstitution förbjuder tortyr för att uppnå information, men den islamska strafflagen (Islamic Penal Code) anger att stening och spöstraff är passande straff för bl.a. otrohet och sodomi. (ibid.). Bestraffningar som uppges förekomma är stening, amputation, bländning och stympning, utöver dödsstraff. Spöstraff till följd av fritt socialt umgänge och alkoholkonsumtion är vanligt och tillämpas ofta mot unga, emellanåt också offentligt. (UD, 2005). Under 1999 uttryckte FN:s Kommission för mänskliga rättigheter oro för kränkningar av de mänskliga rättigheterna i form av avrättningar och tortyr. (UNHCR, 2001).

Avrättningar förekommer frekvent. Under 1995 stenades en man till döds för upprepade handlingar av otrohet och sodomi. 1997 uppges 199 avrättningar ha ägt rum, av vilka flertalet av iranska myndigheter uppgavs ha varit narkotikarelaterade. Övervakare för mänskliga rättigheter menar dock att flertalet av de som dömdes och avrättades för narkotikabrott var politiskt aktiva. 1998 var siffran 155; 60 av dessa skedde offentligt. 1999 rapporterade Amnesty International en siffra på 165 avrättningar. (UNHCR, 2001). Yttrande- och åsiktsfriheten anses vara starkt begränsad. (UNHCR, 2001; UD, 2005; Killander, 1998).

Human Rights Watch (HRW) världsrapport från 2006 beskriver att respekten för de mänskliga rättigheterna har försämrats under året, särskilt i relation till yttrandefriheten och rätten till fredliga sammankomster. Lönnmord på intellektuella uppges ha förekommit och övervakning av möjliga politiska motståndare, aktivister och journalister ska ha ökat. Tidningar har stängts ned och journalister och redaktörer uppges ha fängslats. Tortyr och illa behandling av fångar i häktet

förekommer, som till exempel misshandel, isolering och låtsas avrättningar. Domare uppges acceptera framtvungade bekännelser. (HRW, 2007). Sedan 1999/2000 uppges 13 minderåriga ha avrättats och i maj 2006 avrättades två suttonåringar. Två andra, som var minderåriga när de dömdes, skulle avrättas i september 2006, men slapp undan då offrets familj istället accepterade blodspengar. Enligt HRW väntar cirka 30 ungdomsbrottslingar på att avrättas (ibid.).

2.4.4 Iran och homosexualitet

Det uppges vara relativt svårt att hitta forskning kring frågor som rör homosexualitet i relation till islam/arabvärlden. (Adam et al, 1999; Carlsson, 2000). I historisk tid verkar homosexuella relationer mellan män dock inte ha varit så ovanliga. Ett antal källor beskriver hur medeltidens Mellanöstern uttryckte erotisk homosexualitet i litteratur och konst under den moriska eran. Speciellt sufism, en gren inom islam som tillhör mysticism, koncentrerade sig på teman som rörde manlig homosexualitet och transsexualitet. Det finns t.ex. en text i vilken en far uppmanar sin son att vara bisexuell, så att han kan uppleva både kvinnor och mäns kärlek. (Baird, 2004; Carlsson, 2000).

Bo G. Carlsson (2000) beskriver hur homosexuella handlingar kan utövas och verkar vara vanliga bland muslimska män, och att så länge de är diskreta och inte öppet deklarerar sig som homosexuella kan sådana handlingar tolereras. Det finns också specifika roller i en sådan homosexuell handling, där den mottagande parten är den undergivna och den givande (oftast penetrerande) parten är den aktivt manliga, virila parten. (Carlsson, 2000). Carlssons källor är dock av äldre datum och det är svårt att avgöra om samma attityder gäller idag. Dessutom är det vanskligt att knyta samman alla utövare av islam till en homogen grupp. Enligt Carlsson anges manlig homosexualitet i Iran vara relativt hög, samtidigt som det är ytterst få iranier (män) som skulle erkänna sig som homosexuella eftersom de inte har samma möjligheter till beslut kring sin sexualitet som t.ex. i Europa. (Carlsson, 2000). Det är också här svårt att avgöra om samma attityder gäller idag som under tidigare 1900-tal. Vanessa Baird (2004) menar nämligen att det blivit svårare för homosexuella som lever i islamiskt fundamentalt dominerande länder att uttrycka sig sedan 1970-talet. (Baird, 2004). För utomstående kan det dessutom vara svårt att avgöra vem som är manliga homosexuella då iranska män kan ha nära fysisk kontakt genom att hålla hand och pussas, vilket uppges vara ett socialt accepterat beteende i Iran. (UK Home Office, 2007; Carlsson, 2000).

Muhammed ska ha förbjudit homosexualitet, men det finns få hänvisningar i Koranen som uttryckligen refererar till och fördömer homosexualitet. (Carlsson, 2000; Baird, 2004). De länder vars lagstiftning är mest sträng mot homosexuella är muslimska länder vilka applicerar sharia-lagar, jämte före detta brittiska kolonier vars lagar fortfarande baseras på tidigare kolonial, brittisk

lagstiftning. (Baird, 2004). Irans lagstiftning (Islamic Penal Code) från november 1991, uttrycker tydligt förbud mot homosexualitet och anger tydlig straffreglering.

Sodomi anges vara sexuella akter mellan män och är straffbart med döden om båda är villiga och vid sina sinnens fulla bruk. Piskrapp kan förekomma som straff och lesbianism, vilket beskrivs som homosexualitet mellan kvinnor genom genitalierna, kan straffa sig med 100 piskrapp och med döden vid fjärde lagöverträdelsen. (Islamic Penal Code in Iran, 1991, art. 108, 110-111, 127, 129 & 131).

Bevisbördan, vilken kräver fyra rättfärdiga män som vittnen, är hög. Bevis kan dock också uppnås genom fyra bekännelser från individen eller genom en sharia-domares förkunskaper vilka är "derived through customary methods". (UNHCR, 2001, s. 35; Islamic Penal Code in Iran, 1991, art. 114-126).

UD:s rapport om Mänskliga rättigheter i Iran 2005 anger att

I Iran är det tabubelagt att aktivt leva ut sin homosexualitet. [...] Ett spritt intryck bland olika iranier är att de allra flesta homosexuella i Iran därför lever relativt diskret och tillbakadraget varigenom de undviker att utsätta sig för någon fysisk eller juridisk fara. Bristen på tolerans i det iranska samhället är dock långt ifrån absolut: män håller varandra i händerna, de vänslas i parkerna etc.

(UD, 2005, s. 26)

Vidare förklarar rapporten att det är svårare för heterosexuella att leva ut sin sexuella läggning än för homosexuella och att homosexuella knappast kan "sägas vara aktivt förföljda av iranska myndigheter". Enligt rapporten har ingen åtalats eller dömts till piskrapp eller döden för homosexualitet på senare år och den avrättning i augusti 2005 av två homosexuella hade sin grund i våldtäckt och mord, men "[n]aturligtvis var homosexualiteten inte någon förmildrande omständighet när domen föll". (UD, 2005, s. 26). Avslutningsvis nämner rapporten att könsbyte är tillåtet i Iran, då ett antal operationer har genomförts och rapporterats i media utan att följas av protester, och det tilläggs att preventivmedel finns att köpa öppet på apoteken. (ibid.). Uppgifter från 2004 anger dock att könsoperationer är olagliga i Iran. (Baird, 2004).

I juli 2005 hängdes två tonåring, 16 och 18 år, anklagade för våldtäckt av en trettonårig pojke. Det har förekommit spekulationer om att förövarna hängdes på grund av homosexualitet, men inget konkret har kunnat bevisas och spekulationerna fortsätter. (Home Office.; Long, 2006).

I november 2005 uppges två män ha hängts offentligt för brott som beskrivs som penetrerande och icke-penetrerande sexuella akter mellan män. (UK Home Office, 2007; HRW, 2005). Enligt IGLHRC (International Gay and Lesbian Human Rights Commission) hade det i november 2005 förekommit 92 dödsstraff i Iran sedan fyra månader tillbaka. De protesterade mot avrättningen av de två männen på grund av deras homosexualitet och strävar vidare för att

påverka FN:s Kommission för mänskliga rättigheter att närmare utreda situationen för homosexuella i Iran. (IGLHRC, 2005). Samtidigt är det svårt att bevisa att homosexuella aktivt förföljs, även om svåra former av straff förekommer för sexuella handlingar som uppdagas. Å andra sidan uppges det att homosexuella aktivister bör ges asyl eftersom de oftare uppmärksammas av myndigheterna. (UK Home Office, 2007). Upprepade källor och rättsfall anger att Iran inte aktivt förföljer homosexuella och att homosexualitet tolereras om det utövas privat. (Carlsson, 2000; Com. No 190/2001, § 4.3 & § 7.4). I *Fashkami v. United Kingdom* gjordes ett uttalande om att trots hårda straff för homosexuella så är det extremt osannolikt att homosexuella aktiviteter som utövas privat skulle resultera i kränkningar av artikel 3 och 8 i IKMPR, och vidare att eftersom bevisbördan var så hög sågs det som osannolikt att den sökande hade lämnat riktiga uppgifter. (UNHCR – Biannual updates on the European Court of Human Rights, 2001).

2.5 Sverige och Iran

2.5.1 Ratificering av lagar

Ett urval av:

Lagar/Konventioner	Ratificerad	Trädde i kraft
Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter	Sverige/Iran	76/76
Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter	Sverige/Iran	76/76
Internationell konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning	Sverige	87
Konventionen angående flyktingars rättsliga ställning	Sverige	54
Internationella konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor	Sverige	81
Internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering	Sverige/Iran	72/69
Internationell konvention om barnets rättigheter	Sverige/Iran	90/94

Källa: <http://www.bayefsky.com/docs.php/area/ratif/state/166>

2.5.2 Flykting sur-place

Under 1994 ansökte en man från Iran om uppehållstillstånd i Sverige med rädsla för att han riskerade förföljelse på grund av homosexualitet om han återvände till Iran. Ansökan avslogs, men vid en andra ansökan i maj 1996 gavs mannen uppehållstillstånd med anledning av att det kunde antas att genom hans nu uppmärksammade situation hade myndigheterna i hans hemland fått kännedom om hans sexuella läggning. (SOU 2004:31). Mannen fick uppehållstillstånd genom begreppet sur-place, dvs. att hans grund till asyl hade uppstått medan han befann sig utanför sitt hemland, baserat på de aktiviteter som väckt uppmärksamhet och inte på Irans lagstiftning om dödsstraff för homosexualitet. (ibid.).

Under 2001 fick ytterligare tre män från Iran med likartad situation uppehållstillstånd. Nu beviljades de dock flyktingskap sur-place för politisk verksamhet eftersom de gått ut i media med sin situation på ett sätt som det kunde antas att hemlandet inte skulle acceptera. Enligt SOU-rapporten från 2004 kritiserades Sverige för "grova missbedömningar av riskerna för homosexuella att utsättas för förföljelse i Iran" och för att Sveriges regering tycktes tolerera att homosexuella tvingades dölja sin identitet i hemlandet. (SOU 2004:31, s. 69).

3. ANALYS

FN:s konventioner, den allmänna deklARATIONEN och Europakonventionen stadgar rätten till lika värde och lika rättigheter för alla. Samtidigt framgår det tydligt av Knutagård & Nidsjö's studie att även i vårt land förtrycks homosexuella genom myndigheters okunskap och samhällets rådande normer. Baksis intervjuer tycks bekräfta detta. Förtrycket är inte lika gravt som i de länder Baird beskriver, eller som i Iran där lagstiftningen upprätthåller en odiskutabel diskriminering, men attityden i samhället i stort kan fortfarande upplevas vara förtryckande i sin heterosexuella normativitet. Det handlar visserligen inte om att ersätta en normalitet med en annan, men om att erbjuda människor rättigheten att vara sig själva utan föreställningar. Hur kan vi säga oss vara förespråkare för mänskliga rättigheter (om vi nu skulle hävda det) och samtidigt vara blinda för okunskap och för vad jag skulle vilja påstå är likgiltiga attityder i samhället? Rapporten från UD, 2005, skriver nästan avfärdande om att homosexuella inte kan sägas vara aktivt förtryckta i Iran och tillägger att kondomer finns att köpa till allmän försäljning, som om det skulle bevisa något om homosexuella (mäns) vanor.

Om vi saknar kunskap om de som söker sig till oss för att söka skydd kan vi inte heller bemöta dem med den respekt och den värdighet de som människor enligt lagarna har rätt till. Okunskap är ingen ursäkt för varken diskriminering eller förtryck, vilket jag anser gör det essentiellt att lagstiftningen är tydlig i de fall där det råder delade meningar om tillämpningen av lagen. Jag anser att beslutsfattarna till den nya Utlänningslagen tog rätt beslut om att hellre vara övertydlig i lagstiftningen som rör flyktingskap och kön och sexuell läggning när de klargjorde att individer som tillhör dessa grupper har rätt att räknas som flyktingar. Det tidigare uttalandet om att övriga EU-länder inte verkat villiga att tolka begreppet som att det skulle omfatta kön och sexuell läggning och att Sverige inte borde tolka begreppet för olik övriga stater anser jag tyda på onödigt försiktighet och rädsla för att ta tydligare ställning för utsatta grupper.

En uppväxt som homosexuell i fientlig miljö kan klart föra med sig negativa och rent skadliga effekter för individen, vilket Owens och Knutagård & Nidsjö tydliggör. Är situationen annorlunda för homosexuella ungdomar och äldre homosexuella i Iran, trots möjliga skillnader i kulturer? Homosexuella handlingar anges vara ett vanligt förekommande fenomen i Iran (åtminstone bland män), samtidigt som få erkänner sig ha en homosexuell identitet. Owens och Knutagård & Nidsjö visar på hur homosexuella ungdomar i homofientliga miljöer kan internalisera omgivningens åsikter om homosexuella och uppleva sig själva som mindre värda. Skulle det vara någon skillnad för unga i Iran? Frågan är om inte vuxna homosexuella som lever i en miljö med en rent fientlig lagstiftning upplever liknande effekter. Jag skulle anse att Baksis text bekräftar detta.

Uppgifterna om Irans homosexuella är knapphändiga och motsägelsefulla. Det verkar svårt att bevisa att Irans myndigheter egentligen förföljer homosexuella, samtidigt som det inkommer rapporter om avrättningar och svåra straff. I vilket fall talar Irans lag sitt tydliga språk: homosexuella fördöms. Så länge en sådan lag finns (antingen den tillämpas eller inte) kan homosexuella knappast känna sig trygga i att öppet deklarerat sig som homosexuella, vilket torde framgå av Baksi, Bairds, Owens och Knutagård & Nidsjös material.

Baird nämner att lagar kan förändra kulturella attityder. På samma sätt torde en negativ lagstiftning förstärka negativa attityder, som i Iran. Ett internationellt samfund kan inte tvinga någon stat att ändra sina lagar, men de kan skapa egna lagar vars existens bekräftar samfundets ställningstagande och kanske i viss mån kan verka för att ändra människors attityder. Det är därför beklagligt att det inte finns någon uttrycklig artikel för homosexuellas rättigheter i FN:s konventioner eller i den allmänna deklARATIONEN. Uttalanden som gjorts om att homosexuella kan dölja sin sexualitet för att undgå förtryck visar också på en brist på intresse för det lidande det kan innebära att behöva dölja sin identitet. Samtliga konventioner och lagtexter förespråkar individens lika rätt och lika värde samt rätten till yttrande- och åsiktsfrihet – då borde det vara självklart för en individ att få uttrycka sin sexualitet och sin identitet som homosexuell utan hinder och framförallt utan rädsla.

Långt om länge har Sverige dragit sitt strå till stacken och antagit en utlänningslag som tydligt klargör att sexuell läggning är tillräckligt betydelsefullt som begrepp för att användas i sin egen rätt. Att som tidigare ha beviljat flyktingskap eller uppehållstillstånd sur-place för politiska åsikter menar jag har diskriminerat mot och förtryckt den sexuella aspekten både hos individen och i samhället. Därför är det ett steg i rätt riktning att Utlänningslagen nu uttryckligen klargör att sexuell läggning kan ligga till grund för flyktingskap. Processen har dock varit lång och trög, vilket kan ses genom de olika lagstiftningsprocesserna under åren, och det krävs säkerligen mer kunskap i ämnet om vad det innebär att vara homosexuell för de som fattar beslut om lagar eller i asylärenden. Homosexuella som söker asyl på grund av familjeanknytning vill t.ex. kanske inte uppge sin egentliga anledning att söka asyl av rädsla för att familjen i Sverige ska vägra ta emot dem eller förskjuta dem. Det är under sådana förhållanden orimligt att förutsätta att dessa asylsökande ska vara lika öppna med sin egentliga anledning att söka asyl som andra. Det kan också vara skillnad på att komma ut med sin sexuella läggning i en miljö som känns trygg, än att vara uppväxt i en fientlig miljö och plötsligt tvingas samtala om sådant som är förbjudet. Baksis text påvisar hur svårt det kan vara att bryta mönstret och att tala öppet om sin sexualitet.

Flyktingskap är en bekräftelse på att den förföljelse man utsätts för är verklig och även att förföljelsen är fördömd av andra länder, inte bara en inbillad eller självkonstruerad utsatthet för

och av en själv. Genom den bekräftelse flyktingstatusen ger erkänns inte bara individen utan hela grunden för förtrycket, vilket kan verka som en kritisk påtryckning från det internationella samfundet på de stater som utövar ett sådant förtryck.

Min åsikt, baserad på Owens, Baksis och Knutagård & Nidsjös studier, är att förtryck kan förekomma i olika former. Mottagande stater har en skyldighet att skydda individen mot förtryck inte bara från hemstaten utan även från andra aktörer. Detta anges i UNHCR:s riktlinjer för tillämpningen av lagen angående tillhörighet till en viss samhällsgrupp. En familj eller en släkt torde kunna omfattas av begreppet andra aktörer och när hemstaten misslyckas med att skydda homosexuella från samhälligt förtryck och från förtryck inom familjen (vilket är mest troligt att de misslyckas med ifall deras lagstiftning uppmanar till förtryck) misslyckas de med att tillvarata individens rättigheter.

Iran verkar systematiskt genomföra kränkningar av mänskliga rättigheter och trots att bevisbördan för hudad är hög förekommer andra slags missförhållanden. Det talas om att homosexuella inte bör vara så öppna med sin identitet, men det verkar inte förekomma någon debatt om situationen för de som verkligen skulle vilja leva ut sin homosexualitet. Home Office angav att aktivister som förespråkar homosexuellas rättigheter bör få asyl. Borde inte detsamma gälla för individer som öppet förklarar sig homosexuella? Att sedan, vilket gjordes i UD:s rapport, förklara att heterosexuellas situation i Iran är svårare än de homosexuellas rättfärdigar inte det förtryck som förekommer. Att dessutom påstå att homosexualitet tolereras för att män håller händerna är också en aning naivt, med tanke på fakta som att kulturen mellan män i Iran är mer öppen och intim och att det inte är ovanligt för män att hålla händer eller ens pussas.

Det tycks mig som att homosexuellas rättigheter inte tas på tillräckligt allvar. Det internationella samfundet (främst FN och EU) borde ta en starkare ställning mot kränkningar av homosexuella och inleda med ett förbättrat skydd för asylsökande som uppger sexuell läggning som anledning till förföljelse för att visa att sådan förföljelse varken är berättigad eller accepterad internationellt.

4. AVSLUTNING

4.1 Slutdiskussion

Min inledande föresats var att undersöka vilket internationellt och svenskt skydd som finns för asylsökande som uppger sexuell läggning som grund för förföljelse. Jag intresserade mig också för att se på varför det skulle finnas ett skydd för dessa individer och kopplade min undersökning till homosexuellas situation i Iran.

Iran är ett slutet land på så sätt att det är svårt att få en inblick i hur pass utsatta homosexuella är, men det finns andra länder där förtryck av homosexuella förekommer, vilket bl.a. Baird har uppgett. Studier av unga homosexuellas situation som växer upp i miljöer där de tvingas dölja sin sexuella identitet och rapporter om avrättningar av homosexuella i Iran tyder på ett behov av skydd. Det finns potential för denna grupp asylsökande att få flyktingstatus, men tillämpningen av lagstiftningen verkar godtycklig och ibland baserad på okunskap kring den utsatta gruppens belägenhet. Det borde framgå ännu tydligare att homosexuella är en utsatt och förtryckt grupp i lika hög grad som kvinnor och etniska minoriteter för att berörda utredare, handläggare och de som tillämpar lagar ska ta homosexuellas situation på allvar.

Sveriges skyldighet att ta emot asylsökande och erkänna flyktingskap framgår av lagarna. Individer som anger sexuell läggning som anledning ska betraktas som sökande och bedömas efter samma ärendegång som övriga sökande. Lagstiftningen har dock blivit klarare under åren och helt nyligen har det gjorts ytterligare ändringar som tydliggör att sexuell läggning är ett begrepp som berättigar flyktingstatus och att Sverige har skyldighet att utreda sådana ärenden. Förändring av lagar möjliggör en offentlig debatt, men i ett samhälle som Iran där lagen upprätthåller tystnaden kan det vara svårt att förändra en attityd.

Sammanfattningsvis drar jag slutsatsen att det finns ett berättigat behov av skydd för homosexuella och att det finns lagar som skulle kunna bidra till skydd för denna grupp asylsökande, men att tillämpningen av lagarna fortfarande inte är tillräckligt anpassad för att tillgodose det skyddsbehov som finns.

5. KÄLLFÖRTECKNING

Adam, Barry D., Duyvendak, Jan Willem & Krouwel, André (1999) *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics*. Philadelphia: Temple University Press

Baird, Vanessa (2004) *Sex, Love and Homophobia*. London: Amnesty International UK

Baksi, Kurdo (2003) *6 om sex – osynlig minoritet tar till orda*. Stockholm: Svartvitts Förlag

Blackwood, Evelyn & E. Wieringa, Saskia (1999) *Same-sex relations and female desires – transgender practices across cultures*. New York: Columbia University Press

Carlsson, Bo Göran (2000) *Religion, Kultur och manlig homosexualitet*. Bjärnum: Carlssons Bokförlag

Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter (2004) *Konventionssamling i mänskliga rättigheter och humanitär rätt*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, andra upplagan

Jönsson, Per (2005) *Vart är Iran på väg?* Stockholm: Utrikespolitiska Institutet

Killander, Magnus (1999) *Vägal för Iran*. Kalmar: Utrikespolitiska Institutet

Knutagård, Hans & Nidsjö, Elisabeth (2004) *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning* Malmö: Arkitektkopia AB

Owens, Robert E. PhD (1998) *Queer kids – the Challenges and Promises for Lesbian, Gay, and Bisexual Youth*. New York: The Haworth Press

Officiella tryck

Ds 2004:20 *Diskriminering inom det sociala området på grund av sexuell läggning* Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

R 2004:22 *Homosexuellas rättigheter*. Sandviken: Statens Folkhälsoinstitut, tredje reviderade upplagan

SOU 2004:31 Flyktingskap och könsrelaterad förföljelse – betänkande av utredningen om förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

Rapporter

Human Rights Watch (2007) World Report 2007, events of 2006. United States of America: Human Rights Watch

Rättsfall

Communication No. 190/2001: Netherlands. 26/05/2003 – CAT/C30/D/190/2001

Övrigt

UN Commission on Human Rights (2004) E/CN.4/2004/NGO/191

UNHCR (2001) – Background Paper on Refugees and Asylum Seekers from the Islamic Republic of Iran

UNHCR The UN Refugee Agency (2002) Guidelines on international protection – “membership of a particular social group” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees

Internet

Bayefsky (ratificering av lagar: Sverige och Iran)

http://www.bayefsky.com/./pdf/iran_t1_ratifications.pdf

<http://www.bayefsky.com/docs.php/area/ratif/state/166>

Home Office United Kingdom – Border and Immigration Agency Operational Guidance Note Iran

<http://www.ind.homeoffice.gov.uk/documents/countryspecificasylumpolicyogns/iranogn?view=Binary>

Human Rights Watch (Nov, 2005) Iran: Two more executions for homosexual conduct

<http://www.hrw.org/english/docs/2005/11/21/iran12072.htm>

IGLHRC (Nov 16, 2005) Calls For Immediate Investigation After Latest Report of Two Young Men

Executed in Iran: <http://www.iglhrc.org/site/iglhrc/section.php?id=5&detail=595>

Lagrummet (svenska lagtexter) <http://www.lagrummet.se/rattsinformation/forfattningar/>

Long, Scott (2006) Gay City News, volume 5, nr 30

<http://www.asylumlaw.org/docs/showDocument.cfm?documentID=4337>

Proposition 2002/03:65 <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/806>

Regeringskansliet: Utrikesdepartementet Mänskliga Rättigheter i Iran 2005

<http://www.regeringen.se/sb/d/2688/a/52979;jsessionid=a6rOaoDpEva4>

RFSL:s hemsida

(2005) <http://www.rfsl.se/?p=410>

(2007) <http://www.rfsl.se/?p=331>

SOU 2002:43 <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/2118>

UNHCR, (2001) Manual on Refugee Protection and the European Convention on Human Rights: p. 5, Biannual updates on case law of the European Court of Human rights

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/publ/opendoc.htm?tbl=PUBL&id=3ead312a4>

UNHCR:s hemsida (Islamic Penal Code in Iran) <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/rsd/rsddocview.html?tbl=RSDLEGAL&id=3ae6b51b8&count=0>

Relaterat material

USA, Iran & homosexualitet <http://www.hrw.org/english/docs/2006/01/25/iran12535.htm>

Regeringens proposition 2005/06:6 – flyktingskap och förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning

Afsaneh, Najmabadi (2005) Women with Mustaches and Men Without Beards: Gender and Sexual Anxieties of Iranian Modernity. University of California Press